

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع: تشخیص اوقات/مواقیت الصلاة

بجثمان در مسئله اول از احکام اوقات عروه بود که صاحب عروه چند مطلب را در این مسئله بیان فرمودند: « فصل في أحكام الأوقات ؛ (مسألة ۱): لا يجوز الصلاة قبل دخول الوقت، فلو صلى بطل و إن كان جزء منه قبل الوقت و يجب العلم بدخوله (الوقت) حين الشروع فيها (أى الصلاة)، ولا يكفي الظن لغير ذوي الأعدار، نعم يجوز الاعتماد على شهادة العدلين على الأقوى، وكذا على أذان العارف العدل وأما كفاية شهادة العدل الواحد فمحل إشكال، وإذا صلى مع عدم اليقين بدخوله (الوقت) ولا شهادة العدلين أو أذان العدل بطلت، إلا إذا تبين بعد ذلك كونها (أى الصلاة) بتمامها في الوقت مع فرض حصول قصد القرية منه.^۱ »

دیروز عرض کردیم که فقیه همدانی ثابت می کند که شهادت عدل واحد نیز حجت است زیرا ملاک ثقة بودن است یعنی بنای عقلا بر حصول اطمینان است و در نظر مردم اطمینان جانشین علم است لذا اگر بنا باشد مردم در زندگی خودشان به علم اکتفاء کنند زندگی‌شان مختل خواهد شد پس نظام زندگی اجتماعی مردم بر وثوق و اطمینان پایه گذاری شده و به هر خبری که از آن اطمینان حاصل کنند عمل خواهند کرد بنابراین فقیه همدانی کلام صاحب عروه در مورد شاهد عدل واحد را رد می کند.

یک مطلبی که در عروه نیست ولی برخی از فقهاء مطرح کرده اند مسئله "صیاح دیوک" است یعنی

خواندن خروس که روایات متعددی نیز دارد، اخبار مربوط به این مسئله در باب ۱۴ از ابواب مواقیت الصلاة ذکر شده و عنوان باب این است: "التعويل في دخول الوقت على صياح الديك لعذر وكرهه سبه".

خبر اول: ﴿محمد بن الحسن یاسناده﴾ (شیخ طوسی از طبقه ۱۲ است و این خبر را از کتاب محمد بن یحیی گرفته و اسناد شیخ به او صحیح است) عن محمد بن یحیی (ابو جعفر عطار قمی شیخ اصحابنا فی زمانه ثقة عین کثیر الحدیث و از طبقه ۸ است)، عن محمد بن الحسن (أبی الخطاب بسیار خوب است جلیل من اصحابنا ثقة عین حسن التصانیف و از طبقه ۷ است)، عن عثمان بن عیسی (خوب و مورد وثوق است ولی واقفی المذهب است)، عن سماعة (بن مهران که خیلی خوب است و نجاشی در مورد او گفته ثقة ثقة و شیخ مفید در ارشاد فرموده او از خواص اصحاب امام کاظم علیه السلام است و از طبقه ۵ می باشد، البته شیخ مفید عده ای را به عنوان خواص اصحاب اهل بیت علیهم السلام ذکر کرده من جمله شاگردان امام صادق علیه السلام منتهی آقای خوئی به ایشان اشکال کرده و فرموده شیخ مفید اینطور گفته و شیخ طوسی نیز کلام او را قبول کرده منتهی وقتی به سراغ رجال شیخ طوسی رفتیم دیدیم که شاگردان امام صادق علیه السلام ۴ هزار نفر نیستند بلکه حدوداً ۳۰۰ نفر هستند لذا نمی توانیم کلام شیخ مفید که فرموده شاگردان امام صادق علیه السلام ۴ هزار نفرند و همگی موثق هستند را قبول کنیم و بعلاوه شاگرد امام صادق علیه السلام بودن دلیل بر وثاقت نیست زیرا مثلاً ابوحنیفه نیز جزء شاگردان حضرت بوده بنابراین اولاً ما ۴ هزار نفر را پیدا نکردیم و ثانیاً صرف شاگرد امام صادق بودن دلیل بر وثاقت

^۱ العروة الوثقی، سید محمد کاظم یزدی، ج ۲، ص ۲۷۶، ط جماعة المدرسین.

مؤلف کتاب از عامه است ولی اطلاعات وسیعی دارد و در این کتاب حیوانات مختلف را ذکر می کند و از جهات مختلفی در مورد آنها بحث می کند و از جمله حیوانات خروس را ذکر کرده و یکی از مسائلی که در مورد خروس گفته همین یادآوری اوقات صلاة می باشد.

دوم اینکه در سفینه البحار در ماده "دیک" خبری نقل شده که چون در آن زمان ساعت نبوده اصحاب وقتی مسافرت می کردند با خودشان خروس می بردند و با آن اوقات صلاة را می فهمیدند و من نیز خودم قدم الايام در بعضی از روستاها دیدم که در ماه مبارک رمضان بانگ خروس خیلی موثر بود چون خواندن اول خروس مردم را برای سحری خوردن بیدار می کرد و با خواندن دوم اعلام می کرد که اذان صبح نزدیک است و با خواندن سوم اعلام می کرد که اذان صبح شده و این عنایت خداوند به خروس است که به این صورت آفریده شده و حضرت امیر علیه السلام نیز در نهج البلاغه خطبه های مختلفی در مورد حیوانات و عجائب خلقت آنها و مأموریت خداوند به آنها بیان فرموده.

خب و اما چند مورد در کلام صاحب عروه ذکر شده و از کلام فقیه همدانی استنباط می شود که در اینها ترتیب وجود دارد یعنی اول شهادت عدلین بعد شهادت عدل واحد و در اذان نیز همینطور ترتیب وجود دارد تا اینکه در پایان به بانگ خروس می رسد منتهی مرحوم نراقی در مستند الشیعة این ترتیب را قبول ندارد و می فرماید هر کدام از اینها در جای خودش حجت می باشد.

بقیه بحث بماند برای فردا إن شاء الله تعالی ...

والحمد لله رب العالمین و صلی الله

علی محمد و آله الطاهرين

نیست) قال: سألته عن الصلاة بالليل والنهار إذا لم تر الشمس ولا القمر، فقال: تعرف هذه الطيور التي عندكم بالعراق يقال لها: الديكة؟ قال: نعم، قال: إذا ارتفعت أصواتها و تجاوزت فقد زالت الشمس، أو قال: فصله.^۲

خبر دوم: ﴿محمد بن علي بن الحسين بإسناده عن الحسين بن المختار﴾ (موثق است و اسناد شیخ به او صحیح است) قال: قلت للصادق عليه السلام: إني مؤذن فإذا كان يوم غيم لم أعرف الوقت، فقال: إذا صاح الديك ثلاثة أصوات ولاء فقد زالت الشمس و دخل وقت الصلاة.^۳

خبر سوم: ﴿وإسناده عن شعيب بن واقد، عن الحسين بن زيد، عن الصادق جعفر ابن محمد، عن آبائه عليهم السلام في حديث المناهي قال: نهى رسول الله صلى الله عليه وآله عن سب الديك، وقال: إنه يوقظ للصلاة﴾.^۴

خبر چهارم: ﴿قال الصدوق: وقال الصادق عليه السلام: تعلموا من الديك خمس خصال: محافظته على أوقات الصلاة، والغبرة، والسخاء، والشجاعة، وكثرة الطروقة﴾.^۵

خبر پنجم: ﴿محمد بن يعقوب، عن علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن أبي عبد الله الفراء﴾ (توثیق نشده)، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: قال له رجل من أصحابنا: ربما اشبهه الوقت علينا في يوم الغيم، فقال: تعرف هذه الطيور التي تكون عندكم بالعراق يقال لها: الديكة؟ فقلت: نعم، فقال: إذا ارتفعت أصواتها و تجاوزت فقد زالت الشمس، أو قال: فصله.^۶

چند مطلب در اینجا قابل ذکر است؛ اول اینکه کتابی داریم بنام "حیات الحیوان" که کتاب بسیار خوبی است هر چند

^۲ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۳، ص ۱۲۴، ابواب مواقیع الصلاة، باب ۱۴، حدیث ۱، ط الاسلامیة.

^۳ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۳، ص ۱۲۴، ابواب مواقیع الصلاة، باب ۱۴، حدیث ۲، ط الاسلامیة.

^۴ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۳، ص ۱۲۵، ابواب مواقیع الصلاة، باب ۱۴، حدیث ۳، ط الاسلامیة.

^۵ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۳، ص ۱۲۵، ابواب مواقیع الصلاة، باب ۱۴، حدیث ۴، ط الاسلامیة.

^۶ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۳، ص ۱۲۵، ابواب مواقیع الصلاة، باب ۱۴، حدیث ۵، ط الاسلامیة.